

פינחס

מאי ניהו אותו חלק דטפי התם, דאי משום לוי דנקט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כד כתיב התם¹¹ שער יוסף אחד . . שבתחלה כשבאו לארץ לא נתחלקה אלא ליי"ב שבטים שלוי לא הי' לו חלק בארץ אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהם כו" (משא"כ לעתיד, כנ"ל). והיינו דלפירוש הרשב"ם יטלו שבט לוי חלק אחד מהיי"ב חלקים שנתחלקה הארץ ליי"ב שבטים¹² (וחלק הי"ג הוא „לנשיא" – „למלך המשיח"¹³).

והנה בשטמ"ק ב"ב שם, הביא דברי הר"ן דתמה על הרשב"ם¹⁴ מכמה פסוקים ביחזקאל¹⁵ שבהם מבואר שיטול יוסף שני חלקים „וכן מ"ש ששבט לוי יטול חלק בארץ אף זה אינו שהרי מפורש בפרשה¹⁶ שלא יטול חלק בארץ אלא שיהיו לו ערים לשבת בהם והוא מכלל התרומה אשר ירימו כו", ומסיים „אלא כך הוא עיקר הדבר שכשם ששבט לוי לא נטל

א. עה"פ „לאלה תחלק הארץ בנח" לה במספר שמות" איתא בספרי¹⁷, „הכל במשמע ישראל כהנים ולוים כו' ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחלי יצאו כהנים בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה יצאו לויים כו'".

והובא להלכה ברמב"ם בפרק האחרון דהל' שמיטה ויובל¹⁸: כל שבט לוי מוז-הרין שלא ינחלו בארץ כנען וכן הם מוזהרין שלא יטלו חלק בבזיה בשעה שכובשין את הערים שנאמר¹⁹ לא יהי לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל חלק בבזיה ונחלה בארץ וכן הוא אומר²⁰ בארצם לא תנחל . . בבזיה.

וכתב ע"ז במשנה למלך: כתב ה-סמ"ג²¹ דלעתיד לבא נוטלין חלק בארץ שנאמר²² שער לוי אחד כדאיתא בפרק יש נוטלין. וכוונתו לבריתא שם²³, עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלושה עשר שבטים שבתחלה לא נתחלקה אלא ליי"ב שבטים²⁴, וכפי²⁵ הרשב"ם²⁶, „ולקמן מפרש

(1) פרשתנו כו, גג.

(2) ועד"ז הוא בספרי קרח יח, כ (ושם, כג).
(3) וכ"ה בכמה גירסאות בספרי פרשתנו וב-יל"ש: כהנים לויים וישראלים.

(4) קרח יח, כ.

(5) קרח שם, כד (וי"ג „ובתוך" – שם, כג).

(6) פ"ג הי"ז.

(7) שופטים יח, א.

(8) לאוין רעו. רעו.

(9) יחזקאל מח, לא.

(10) קכב, א.

(11) ד"ה ועוד תניא.

(12) יחזקאל מח, לב.

(13) וכ"ה לפירוש התוס' שם ד"ה ואידך. ובפי' רבינו אברהם אב"ד (נדפס בשיטת הקדמונים על ב"ב נ"ז. תשמ"ב).

(14) ב"ב שם. רשב"ם שם ד"ה לנשיא. רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ח.

(15) וראה גם מהרש"א, פתח עינים (לה-חיד"א), רש"ש שם ועוד – מה שהקשו בדברי הרשב"ם ב"ב שם.

(16) מז, יג. מח, ד"ד.

(17) ראה יחזקאל מח, ה ואילך. מח, יג ואילך.

אמנם מזה שהסמ"ג, "דרכו תמיד ל-
הלוך בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות
בספרו אינו אלא כמעתיק כו"²¹, מסתבר
לומר, לכאורה, שגם בענין זה ס"ל לה-
סמ"ג שכה"ה שיטת הרמב"ם [וכדמוכח גם
מפשטות לשון הסמ"ג, שמביא תחלה
דברי הרמב"ם שבהלכה שלאח"כ²² שאם
כבש מלך ישראל כו' שהכהנים ולוים
נוטלים שם חלק ונחלה, ואח"כ מוסיף
„ולעיתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ
שנאמר שער לוי אחד"י²³. וצ"ב מנא ליה
הא"ה²⁴.

גם צ"ע בגוף שיטה זו (כמו שהק-
ש המפרשים²⁵). דכיון שהוא לאר"ב-
תורה דשבת לוי לא יטלו חלק בארץ,
האיך תתקשר המצוה בימי המלך ה-
משיח, והלא אלה המצוות²⁶ כו' שאינן²⁷
נביא רשאי לחדש דבר²⁸. ולאידך מכיון

ללוים היא תחת חלקם בארץ, אלא, דא"ע פ' שאין
להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל ליתן להם
ערים לשבת ומגרשיהם (וכמ"ש במנ"ח מצוה תח
שם בתחילתו). ומזה מובן גם לגבי ערי מקלט
אחרות שמוסיפין בימות המשיח ש, הכל ללוים,
שאין במקום נטילת חלק בארץ.

(21) יד מלאכי כללי הסמ"ג סמ"י. וש"י.

(22) בהל' שמיטה ויובל (ה"א).

(23) וראה לשון הרדב"י לרמב"ם שם, שמש-
מע ג"כ דס"ל שהסמ"ג לא פליג על הרמב"ם.

(24) להעיר מיד מלאכי שם סמ"ח: דרכו של
הסמ"ג דכשהוא סובר כדברי הרמב"ם כותב
ככתבו וכלשונו בדרך סתם וכשכותב כת' ה'
רמב"ם משמע דלי' לא ס"ל כו'. אבל לכא' אינו
שייך לנדרו'.

(25) מנ"ח מצוה תח ותקה. ביאור הר"פ
פערלא לרס"ג ח"ב ל"ת רלד (רנ"ד, ב ואילך).

ש"ת עמודי אור סי' עז. ובכ"מ.

(26) ס"פ בחוקות.

(27) מגילה ב, סע"ב. וש"י.

(28) ובמנ"ח מצוה תקה: „דבר זה צ"ע דל'

חלק בראשונה כך לא יטול בשני' אלא
שנתנו לו ערים לשבת סמוך לירושלים
והן מכלל תרומת הקודש"²⁹.

ב. ויש לעיין בזה בדעת הרמב"ם, ש-
סתם „כל שבט לוי מזהרין שלא ינחלו
בארץ כנען" – מהי שיטתו בענין נחלת
שבט לוי בארץ לעתיד לבוא.

במנחת חינוך³⁰ כתב בדעת הרמב"ם
דגם לעתיד לבא לא יטלו הלויים נחלה
בארץ, והוכיח כן מזה שלא כתבו ה-
רמב"ם בפירוש – כמו שכתב בפירוש
בהל' מלכיים, „המלך המשיח נוטל מכל
הארצות שכובשין ישראל חלק אחד מ-
שלשה עשר"³¹.

(17) ראה המשך דברי הר"ן שם. ובפתח
עינים שם, ש,הרואה יראה בסוף יחזקאל . . ושבת
לוי יקח מתרומת הנשיא . . והא דכתיב שער לוי
אחד היינו בעיר הנשיא".

(18) מצוה תח.

(19) פ"ד ה"ח.

(20) במנ"ח שם: והנה הר"מ והרב המחבר
סוברים מפורש דלעתיד לבוא יתנו להם ערים
כמבואר בדבריהם (ראה רמב"ם ריש פרק י"ג
דהל' שמיטה ויובל ש,שבט לוי א"ע"פ שאין להם
חלק בארץ כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים
לשבת ומגרשיהם והערים הם שש ערי מקלט
ועליהן שתיים וארבעים עיר וכשמוסיפין ערי
מקלט אחרות בימי המשיח הכל ללוים"). ונראה
ג"כ דסוברים דגם לעתיד לבוא לא יטלו הלויים
ג"כ נחלה כו'.

אבל מזה (שיתנו ערים ללוים גם לעת"ל) לא
הכריח שגם לעתיד לא יהיו ללוים נחלה, כי כזה
לא פסיקא ליה מילתא, כמ"ש המנ"ח שם לפנ"ו
(לענין ארצות שכבש מלך ישראל, שיש ללוים
חלק בהן, וכדלקמן ס"ג) דאפשר דמ"מ מצוה על
ישראל ליתן להן ערים מחלקם כמו תרומות
ומעשרות שמצוה על ישראל ליתן להם א"ע"פ
שיש להם חלק. וראה מנ"ח מצוה תקכ.

זאת ועוד: הרמב"ם לא כתב דנתינת הערים

אבל לדעת הרמב"ם והסמ"ג דנמנה הלאו במנין המצות, אינו מובן – איך אפשר לומר שלעתיד יטלו הלויים חלק בארץ, והרי כיון שתבטל אין ראוי למנוחם במנין הלאוויין³³.

ג. ונ"ל בפשטות ע"פ דיוק לשון ה' רמב"ם, בכתבו האזהרה, "כל שבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען", ולא כלשון הרגיל, "בארץ ישראל" או ב'הארץ' וכיו"ב, וצ"ב מאי שולל בזה.

ולכאור' י"ל דשולל בזה שאר הארצות,

שהרמב"ם י"י וכן הסמ"ג מנאו לאו זה במנין המצות, והרי כבר כתב הרמב"ם בספר המצות שרש ג' "שאין ראוי למנות מצוות שאין נוהגין לדורות" – ואם מצוה זו תתבטל בחלוקת הארץ לעת"ל, מה מקום למנותה במנין הלאוויין?

[בדברי הספרי הנ"ל – "לאלה תחלק הארץ הכל במשמע ישראל כהנים ולויים גרים כו' ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל יצאו כהנים בתוך בני" לא ינחלו נחלה יצאו לויים כו' – יש מפרשים³⁴ דאין בזה מצוה כלל, והכוונה בזה רק להפקיע זכותם בירושת הארץ, לומר שאין לכהנים חלק ונחלה בארץ דומיא דגרים ונשים ועבדים³⁵. אבל אין כאן אזהרת לאו עליהם שלא ינחלו כמו דליכא שום אזהרה על הגרים ונשים ועבדים, ולא מיעטינהו קרא אלא לומר שאין להם זכות חלק ונחלה בארץ אבל אם ניתן להם רשאים לקבל וליכא איסור בזה לא להנותנים ולא להמקבלים (ולכאורה כ"מ מפשטות הכתובים ב' פרשתנו "לאלה תחלק הארץ בנחלה" ולהלן³⁶ "ואלה פקודי הלוי גו' ויהיו פקודיהם גו' לא התפקדו בתוך בני" כי לא נתן להם נחלה בתוך בני"").

(33) עיין במפרשים הנ"ל שביארו בכמה אופנים: (א) דגם הסמ"ג אין כוונתו דיטלו חלק בארץ כאחד השבטים, אלא כלפי מה שבחלוקה ראשונה לא לקחו חלק כללי אבל נתנו להם כל שבט ושבט מנחלתו ערים לשבת, ולעתיד יתנו להם חלק כללי כענין הערים שנטלו אז (ש"ת עמודי אור שם סוס"ו). (ב) דהמזכיר בשאר כל הארצות, דהרי מלך המשיח יכבוש את כל העולם כו' (ברית משה לסמ"ג שם. והביא שכ"מ בתוס' ב"ק פא, ב ד"ה אין לך (ע"פ גי' הב"ח שם). ע"ש בארוכה).

ומובן שכ"ז דוחק לפרש (הן ברש"ם וכן) בסמ"ג, שהרי תחילה מביא הסמ"ג דברי הרמב"ם "שאם כבש מלך ישראל חוצה לארץ שהכהנים ולויים נוטלים שם חלק ונחלה", שבפשטות כוונת הרמב"ם לכיבוש רבים וכיו" שזא ה"ה כארץ ישראל לכל דבר (ראה רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ב וגו'. הל' מלכים פ"ה ה"ו). ולאח"ו מוסיף "ולעתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ שנא' שער לוי אחד", שפשטות כוונתו שהוא בא"י ממש וחלק ממש. וכן מפרש בפרשת דרכים דרך הקודש דרוש ו, לפי הרשב"ם והסמ"ג דיטלו חלק בארץ.

וראה חדא"ג מהרש"א ב"ב שם, שהי' החלוקה ע"פ ה' והוא 'חלוק חלק גם לנחלתו הלויים, ובהחלוקה ע"פ ה' לא קאי הלאו. ואכ"מ.

עתיד לבוא יתבטלו שני המצוות והאיך יכול הנביא לעקור דבר מן התורה כו' ומכל שכן לעקור לעולם. ועי' במל' בה' יסוה"ת" [ולכאור' צ"ל "ועי' ברמ"ם בהל' יסוה"ת", דשם כתב (ר"פ ט') "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת. . . אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה"].

(29) מל"ת קסט.

(30) ביאור הרי"ף פערלא שם, ב ואילך. ע"ש

שהאריך. וראה לקמן הערה 41.

(31) שבהמשך הלשון בספרי שם.

(32) כו, נו, שם, סב.

ארץ קיני קניזי וקדמוני³⁸.

[וכמ"ש הרמב"ם בהל' רוצח³⁹ גבי הוספת ערי מקלט בימי המלך המשיח „והיכן מוסיפין אותן בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו ועליהן נאמר בתורה⁴⁰ ואם ירחיב ה"א את גבולך"].

ועפ"ז מובן דגם לדעת הרמב"ם אפשר לומר ולפרש הא ד"שער לוי אחד", דלעתיד יטלו חלק בארץ⁴¹, אבל

(38) גם מהלשון שבהלכה יא, ש"אין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם" מובן, שאין קיני קניזי וקדמוני בכלל, כי אף שנכרת לאברהם ברית עליהם, לא ירשוה בניהם ולא נתחלקה להם (וכמ"ש הרמב"ם בהל' רוצח שבסמוך). אבל שם אפשר לפרש דהעיקר הוא ארץ שנכרתה עלי' ברית כו' [וראה מניח מצוה תח (וכן במצוה תקה), דהששל אומות הם ג"כ בכלל דברי הרמב"ם שנכרתה ברית לאברהם אבינו עליהם, ולא יטלו הכהנים הלויים חלק בהם. ולא דייק הוספת הרמב"ם „שירשוה בניהם ונתחלקה להם"]. ועוד זאת, בהלכה יוד כתב זה בעצם הלאו ש, כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען⁴². וראה לקו"ש חכ"ג ע' 211 הערה 58. וש"נ.

(39) פ"ח ה"ד.

(40) שופטים ט, ח.

(41) ואולי י"ל, דזה מרומז בדברי הספרי פרשתו נזיל „לאלה תחלק הארץ בנחלה. . . הכל במשמע ישראל כהנים ולויים כו' ויאמר ה' . . בארצם לא נתחל יצאו כהנים כו'". שמביא הכתוב ס"פ קרח, שלכאורה מפורש בפרשתנו להלן (כו, סב) „כי לא נתן להם נחלה בתוך בני ישראל", וי"ל שמרמז בזה ש"פ פרשת חלוקת הארץ יש מקום גם לחלוקה ללויים, וזה יהי' לע"ל. אלא שיש אזהרה בפרשה בפ"ע (בפרשת קרח) בארצם לא נתחל גו'. וראה מפרשי הספרי – תולדות אדם וספרי דבי רב קרח שם. וצ"ע.

ד, כל⁴³ הארצות שכובשין ישראל במלך ע"פ ב"ד הרי זה כיבוש רבים והרי היא כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר⁴⁴. דאף שהיינו בכלל ארץ ישראל, וכמ"ש הרמב"ם⁴⁵, „ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכובשן מלך ישראל כו' מדעת רוב ישראל", אעפ"כ בארצות אלו אין מוזהרין „בארצם לא נתחל".

אבל דוחק לפרש דזו בלבד בא הרמב"ם לשלול, דהרי הרמב"ם שולל זה מפורש בהלכה שלאח"כ⁴⁶, „ראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל⁴⁷ הרי הכהנים והלויים באותן הארצות ובביתן ככל ישראל".

ובפשטות כוונתו ב„ארץ כנען", ל- שלול ארץ שבעצם היא שייכת לארץ ישראל אבל אינה מארץ כנען⁴⁸, והוא

(34) רמב"ם הל' מלכים שם.

(35) הל' תרומות שם.

(36) ודוחק לומר דכוונתו לכיבוש מלך בחו"ל כיבוש יחיד דלא הוי דינו כא"י (ראה רמב"ם הל' תרומות שם), דלכאורה אין זה חידוש דהרי „כל הארץ שכובש (המלך) הרי היא שלו ונותן לעבדיו כו' כפי מה שירצה" (רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"י), ומאחר דהמלך נותן לו חלקו, הרי זה כמתנה וכו' ואינו נק' חלק ונחלה.

(37) הל' „ארץ כנען" ברמב"ם הל' רוצח (פ"ח ה"ב גו'), שולל „עבר הירדן" [וכל' הספרי זוטא קרוב לתחילתו ובמדבר פ"ה, ח: ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן]. ועפ"ז לכאוי' י"ל, דגם כאן הכוונה למעט (גם) עבר הירדן. אבל להעיר שבספרי זוטא ויל"ש קרח (שם, כד), מרבה דגם בעבר הירדן אין גוחלין. וכן בפרש"י שופטים יח, ב בשם הספרי שם [לגידסת רבינו קלנימוס]. ועוד (וראה יהושע יג, לג, יד, ג). וראה הערה הבאה.

— ואזהרה ד"לא יהי' לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל", היא מצוה הנוהגת לדורות בארץ כנען.

אמנם הרמב"ם לא כתב בפירוש ש"לע"ל ינחלו הלויים בארץ קיני קניזי וקדמוני (כ"א ברמז בלבד, בדיוק לשונו)⁴⁵ שלא ינחלו „בארץ כנען“, ע"פ הידוע בכללי הרמב"ם⁴⁶ שאין דרכו לכתוב ענינים מחודשים ואינו אלא מעתיק ה-גמרא (ואילו „דבר שלא בא בגמרא אלא בקושיא אגב גררא אין דרכם להעתיקו“).

ד. אבל צריך ביאור:

בהטעם ששבט לוי לא נטל חלק בארץ, כתב הרמב"ם⁴⁷ „ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביתוה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנא'⁴⁸ יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין כו' אלא הם חיל השם שנא'⁴⁹ ברכ ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנא' אני חלקך ונחלתך“.

ועפ"ז אינו מובן, מדוע בארץ קיני קניזי וקדמוני, שעתידין להיות ירושה לעתיד, יטלו הלויים חלק?

„ואחזה לא תתנו“, ג"כ מחלק דקאי רק על כהנים דלא יטלו אף דשבת לוי יקחו חלק לע"ל. אבל שם אינו מדייק שזה בקיני קניזי וקדמוני.

(45) וכן במש"ב בה"א בארץ שנכרתה עלי' ברית כו' וירשוה בניהם ונתחלקה להם (ראה לעיל הערה 38).

(46) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ב (וראה שם ס"ה). וש"נ.

(47) ה"ל שמיטה ויובל שם ה"ב.

(48) ברכה לג, י.

(49) ברכה שם, יא.

לא בארץ כנען אלא⁴² בארץ קיני קניזי וקדמוני⁴³.

(42) העירני ח"א שכ"כ במהר"ם ש"ק (מצוה תקה ל"ת רצט) ד"שער לוי אחד" הוא רק בקיני קניזי וקדמוני, ע"ד הנ"ל. וראה גם תולדות אדם שהובא לקמן הערה 54.

(43) במצפה איתן לבי"ב שם מפרש, דמ"ש הסמ"ג דהלויים יטלו חלק בארץ היינו דוקא בארץ ז' אומות, אבל ג' שיכבשו לעתיד הא מיעט להו בספרי פ' קרח וכן פרש"י בחומש פ' שופטים. וצ"ע, ג' דלפי פשוטות הספרי ופרש"י מרבה דגם בקיני קניזי וקדמוני לא יקחו, ופשיטא כו' אומות. וראה הערה הבאה.

(44) בספרי קרח יח, כד: על כן אמרתי למה נאמר לפי שנאמר (ותחתנו ז, א) ונשל גוים רבים מפניך אבל קיני קניזי וקדמוני לא שמענו ח"ל על כן... להזהיר ב"ד על כך. ובפרש"י שופטים עה"פ (יח, ב) ונחלה לא יהי' לו בקרב אחיו „ונחלת שאר לרבות קיני קניזי וקדמוני. וכן דורש ב' מתנות שנאמרו לאחר ע"כ לא יהי' ללוי וגו' להזהיר על קיני קניזי וקדמוני“.

אבל (נוסף לזה דפסק כש"ס נגד הספרי, הרי גם) א) בספרי קרח הרי זה „ד"א“, ולפי פ"י הראשון אין לימוד על קיני קניזי וקדמוני. וכן בפרש"י שופטים הביא גירסא אחרת בספרי „ונחלה לא יהי' לו אלו נחלת חמשה בקרב אחיו אלו נחלת שבעה“, שבוה לא נכלל קיני קניזי וקדמוני (וראה רמב"ן שם). ב) בספרי ופרש"י הנ"ל יש לפרש, שאין המדובר לע"ל אלא בזה"ל אם היו כובשים קיני קניזי וקדמוני (ראה באר בשדה לפרש"י שופטים שם. עמק הנצי"ב לספרי קרח שם).

ולהעיר מצפ"ע עה"ת (קרח יח, כ): בארצם לא תנחל כו' ר"ל אף בקיני קניזי וקדמוני לא כמו שבט לוי ועי' ב"ב דף קכב. ומשמע דס"ל ג"כ דשבט לוי ינחלו לע"ל בקיני קניזי וקדמוני משא"כ הכהנים [כ"ס' אמור על הפסוק בהפטר (יחזקאל מד, כח)

(*) ראה מנ"ח מצוה תקח לשיטתו, שהרמב"ם ס"ל דלא יטלו לעתיד חלק כלל, דהקשה על הרמב"ם האין פסק כהספרי נגד הש"ס שלנו.

ו"ל הביאור בזה:

האזהרה דלא ינחלו בארץ, בארצם לא תנחל", פ"י⁵⁰ בארצם של ישראל (ארץ כנען) שניתן להם בכדי שתהי' להם ארץ לישב בה (ע"ד שיש לשאר אומות ארץ ונחלה בעולם⁵¹). ובזה הוזהרו שבט לוי, לא יהי' לכהנים הלויים גו' חלק ונחלה עם ישראל", דחלק ונחלה בארץ באופן זה ה"ז בגדר ד"דרכי העולם", ושבט לוי מפני שהובדל לעבוד את ה'" אין חלק ונחלה זו שייכת אליהם, כי "הובדלו מדרכי העולם".

אבל מה שישאל יקבלו לע"ל ארץ קניני קניזי וקדמוני, אינה בסוג "נחלה" כמו ארץ כנען, ארץ ז' עממין שיש להם לישראל ארץ בעולם⁵², אלא נתינה מ-

יחדת מאת ה'. וכמ"ש⁵⁰, ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך גו'" – לא מצד ההכרח דישובם בארץ, וא"כ שפיר יכולים הלויים לקבל בזה.

ה. ובפנימיות הענינים י"ל:

החילוק בין ארץ כנען – ז' אומות, לארץ קניני קניזי וקדמוני – ארץ ג' אומות, מבואר בכ"מ⁵³, שבעבודת ה' הוא החילוק בין בירור ז' מדות לעבודה בג' המוחין, שעכשיו עיקר העבודה הוא בבירור ז' המדות, ולעתיד יתבררו גם הג' מוחין.

והחילוק באופן העבודה הוא בדוגמת החילוק בין מדות ומוחין, דמדות שייכים להזולת, והיינו שענין המדות הוא הת-ייחסות האדם ברגש והתפעלות לדבר שמחוץ הימנו, והיא ירידה לגבי האדם עצמו. וענין המוחין הוא לעצמו, וכפי שרואים דבנ"א העוסקים במשוכלות מתבודדים לעצמם. וכן הוא החילוק באופן הבירור שלהם, דבירור המדות הוא ע"י כיבוש ומלחמה, והיינו ע"י התלבשות ובירור, ואילו בירור המוחין עיקרו אינו ע"י התלבשות בלבושי המת-ברר, אלא אדרבה ע"י הבדלה והפשטה.

וזהו החילוק בין "ארץ כנען", ארץ ז' עממין, ל"קניני קניזי וקדמוני", דארץ כנען ענינה העבודה דכיבוש ובירור ז' מדות, ולכן שבט לוי מפני שהובדל לעבוד את ה', שהוא למעלה מכיבוש ולמעלה מבירורים – אינו שייך לנחלה

50 ברדב"ז לרמב"ם הל' שמיטה ויובל שם הי"א: וקרא מסייע לרבינו בארצם לא תנחל משמע בארצם המיוחדת להם אבל שאר ארצות אינם בכלל זה. ובקריית ספר (להמב"ט), בארצם דהיינו שהוא שלהם מעתה".

51 אף שארץ זו חלוקה בזה שהיא מקודשת משאר הארצות, ועוד דגם מהות הארץ שונה מכל שאר הארצות והתפצא של הארץ נעשה ארץ ישראל שא"ש שיעבור לרשות ובעלות אחר (ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 8 ואילך. חט"ז ע' 206 ואילך). ואולי דמצד ענין זה (הב') בארץ שייך גם לשבט לוי. ולהעיר שמצד ע"נ השמטות להל' תרו-מות סב, א. ועצ"ע.

52 אף דגם בשאר הארצות שכבוש מלך ממלכי ישראל, מאחר שהכהנים והלויים באותן הארצות כו' ככל ישראל, צ"ל דאינם בגדר זה (וכמו שנת' בלקו"ש חכ"ג ע' 212), הרי בארצות אלו אין הגדר ד"ירחיב ה' את גבולך", אלא שהיא "מלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרחבות בגדולתו ושמעו" (רמב"ם הל' מלכים רפ"ה). וי"ל שלכן "באותן אר-צות" הכהנים והלויים היווין "ככל ישראל", ואילו

קניני קניזי וקדמוני שייכים במיוחד (גם) לשבט לוי. ועצ"ע.

53 ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב (ע' תתב ואילך. ע' א"מט ואילך). מאמרי אדה"א דברים ח"א ד"ה אל תצר את מואב (ע' ד ואילך). וש"נ. אוה"ת בראשית כרך ז (תתשסח, א ואילך).

הבא", ובהמשך לזה כ"ס⁵⁶, "ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ולא תחרות שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדינין מצויין כעפר ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

ועפ"ז מובן, דזה שלע"ל (בתקופה הראשונה דימוה"מ עכ"פ) יהיו כל ישי- ראל מובדלים מדרכי העולם ויהיו עסוקים רק לדעת את ה' – הוא מחמת מצב העולם דאז המאפשר את זה. כלומר: אין זו התכונה של בני" מצד עצמם "באותו הזמן", אלא תוצאה ממצב ה- עולם. דלהיות ש"לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה כו' שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדינין מצויין כעפר", הרי אין מקום לשום עסק בעניני העולם, כ"א – רק "לדעת את ה' בלבד".

וכשם שהוא בגשמיות, עד"ז הוא בעבודה הרוחנית. דזה שכל בני" יהיו אז במעמד ומצב דשבת לוי, "להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה'", אין זו הבדלה מצד עצמו שהוא בדרגה זו, אלא מצד העולם שהביאו לזה: משא"כ הא דשבת לוי מובדל לעבוד את ה', הוא לפי שהקב"ה הבדילים – "בעת ההיא הבדיל ה' את שבת הלוי גו"⁵⁷, שהובדל (ע"י הקב"ה) "לעבוד את ה' ל- שרתו", וא"כ הרי זו הבדלה עצמית בשבת לוי ולא מצד מצב העולם הנותן מקום לזה.

ונמצא דגם לע"ל (בראשיתו של "אותו הזמן"), כאשר כל בני" יהיו מוב- דלים מדרכי העולם, ישנו הפרש בין כל בני" ושבת לוי.

בארץ כנען: ואילו ארץ קיני קניז וקד- מוני, דהיינו העבודה במוחין שלמעלה מבירורים וכיבוש – לכן שייכת היא (גם) לשבת לוי.

ו. ועדיין צריך להבין:

בנוגע להזמן דלע"ל כתב הרמב"ם בסוף ה' מלכים ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", נמצא שלע"ל יהיו כל ישראל מובדלים מדרכי העולם, דכל עסקם יהי' רק בידיעת ה' (וע"ד מה שכו' הרמב"ם בסוף ה' שמיטה ויובל ד"לא שבת לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם כו' כמו שזכה לכהנים ולויים כו"). וא"כ מדוע יהי' אז חילוק זה בין ישראלים ולויים, דכל ישראל יהי' להם חלק ונחלה בארץ כנען – ענין בירור המדות והתלבשות בלבושי המתברר, משא"כ שבת לוי?⁵⁸

והביאור בזה:

בסוף ה' מלכים שם כו' הרמב"ם⁵⁹ "נתאו החכמים כו' ימות המשיח . . כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה ולא יהי' להם נוגש ומבטל כדי שיוכו לחיי העולם

(54) להעיר מפי' תולדות אדם לספרי שופ- טים שם, דמפרש לפי גירסא הב' דרש"י בספרי, מה שיקחו הלויים לעתיד בנחלת קיני קניז וקדמוני המבואר בחלוקת יחזקאל בתור נחלה כשאר השבטים, היות דכל ישראל יחזרו להיות ממלכת כהנים כמבואר במכילתא, ע"כ מה שיטלו הלויים יטלו בתורת נחלה ואחזרה אחרי שלא יהי' שם עודף באישי ה'.

(55) ה"ד.

(56) בה"ה.

(57) עקב י. ח.

ומטעם זה יהי' גם חילוק בירושת הארץ בין כל בני' לשבט לוי: דרגת העבודה דארץ כנען, שייכת היא רק לשאר השבטים, ולכן יש להם חלק ונחלה בה. משא"כ שבט לוי אין לו בה חלק ונחלה: ורק בארץ קיני קניזי וקדמוני, המורה על העבודה דמוחין, שמובדל לגמרי מדרכי העולם – שייכת היא (גם) לשבט לוי, ולכן יש להם בה חלק ונחלה, כנ"ל.

וע"י עבודת כאו"א מישראל עכשיו,

„להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה'", יתקרב עוד יותר „אותו הזמן" ש„לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", ואז „ירחיב" ה"א את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך" – כולל גם ארץ קיני קניזי וקדמוני, היינו כל עשר האומות, ע"י המלך המ- שיח שמתגלה תיכף ומיד ממש.

(משיחת יום שמח"ת תשמ"ו)

פינחס ב

לו [לענין] כפי השגת ידו, וכמה עד חמי-
שית נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מע-
שרה בנכסיו בינוני כו' – וא"כ עד"ז
ביתומים, אמאי אין פוסקין עליהם צדקה
כפי השגת ידם, מעשר או חומש מנכסיו-
הם?

[וגם לפי פסק הרמ"א ד, דוקא צדקה
שאינן לה קצבה [אין פוסקין] . . אבל . .
צדקה שיש לה קצבה כגון שהיו להם
עניים קרובים והי' להם קצבה מאביהם
כל שנה ושנה כו' נותן מנכסיהם הקצבה
לקרוביהם – עדיין לא מתורצת השא-
לה הנ"ל, למה אין פוסקין צדקה על ה-
יתומים (בכלל) עד מעשר או חומש מנכ-
סיהם?

ובפרט שלדעת כמה פוסקים, כיון
שצדקה היא דבר "שאינן לו קצבה", לכן
אין פוסקין עליהם צדקה אפילו בקצבה.
ולכאורה זוהי שיטת הרמב"ם שכתב
בסתם "אין פוסקין עליהם צדקה", שמ-
פשוט הלשון משמע שלעולם אין פוס-
קים עליהם צדקה].

ב. והנה לכאורה שאלה זו זוהי

א. כתב הרמב"ם בהל' נחלות: "הא-
פוטרופין עושים לקטנים לולב וסוכה
וציצית ושופר ספר תורה ותפילין ומזו-
זות ומגילה, כללו של דבר כל מצות
עשה שיש להם קצבה בין שהוא מדברי
תורה בין שהוא מדברי סופרים עושין
להם אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו
המצות אלא כדי לחנכו, אבל אין פוסקין
עליהן צדקה, ואפילו לפדיון שבויים [ש-
היא "מצוה רבה"] מפני שמצות אלו אין
להן קצבה".

ומקור הדברים – במס' גיטין: "ועו-
שין להן לולב כו' ואין פוסקין עליהם
צדקה ואין פודין עליהן את השבויין ולא
כל דבר שאין לו קצבה". ובפרש"י שם:
"צדקה, אין לה קצבה דהא בכל שעתא
קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים".

ולכאורה דין זה דורש ביאור: מאי
שנא יתומים משאר בני אדם? הרי ה-
חשש דכיון ד"בכל שעתא קיימי עניים
נמצאו נכסיהם כלים" שייך בנכסים של
כל אדם, והטעם בפשטות שאין חוששין
לזה הוא מפני שחייב צדקה תלוי בהישג
יד הנותן, כמ"ש הרמב"ם בהל' מתנות
עניים דאם "אין יד הנותן משגת, נותן

(6) י"ד שם (משו"ת מהר"י מינץ ס"א).

(7) וראה ש"ד שם (סק"ח) שהרמ"א איירי
„דוקא בהי' להם קצבה מאביהם [כהנידון בשו"ת
מהר"י מינץ ורמ"א שם]. הא לאו הכי אין לעשות
קצבה לקרוביהם [עניים] דאל"כ לעולם יתחייבו
ליתן ע"י קצבה".

(8) ב"ח לטו"ד שם (וכן בשו"ת הב"ח סכ"ה).
וראה גם שו"ת מהר"ט ח"א סקכ"ז. ועוד.
(9) ורק „כדי לשום להן שם מותר" (ב"ב,
רמב"ם וטושו"ע שבהערה 2) – שאז הוא צורף
היתומים.

(1) פ"א ה"ה. וכ"ה בטושו"ע חו"מ סר"צ
סט"ו.

(2) ראה גם הל' מתנות עניים פ"ז הי"ב (ע"פ
ב"ב ח, סע"א). טושו"ע י"ד סרמ"ח ס"ג.

(3) ב"ב שם, ריש ע"ב. רמב"ם הל' מתנות
עניים פ"ח ה"י.

(4) נב, א. וראה תוספתא תרומות פ"א, יב.
תוספתא ב"ב פ"ח, ד.

(5) פ"ז ה"ה.